

Fontys Hogescholen was in 2011 een van de eerste hbo's in Nederland die de nieuwe opleiding Social Work aanbood. Een gesprek met vier alumni. Generalisten moesten ze worden, maar de specialistische blik hebben ze hoog zitten.

De integrale blik erin gestampt

JOURNALISTIEKE VERKENNING

TEKST Jessica Maas
FOTO'S Tiva Pam

Generalistisch werken, integraal werken, samenwerken met andere organisaties en burgers ondersteunen samen met hun informele steunsystemen – dat waren belangrijke ingrediënten van de nieuwe opleiding Social Work die in 2011 bij Fontys van start ging.

Rionne van de Laar begon er in 2011 aan. In deeltijd. Van de Laar werkt dan al jaren in de vrouwenopvang en heeft van haar werkgever de kans gekregen om de nieuwe studie te volgen. Ze studeert als enige cum laude af. 'Ik heb alles uit de opleiding gehaald wat erin zat', vertelt ze vijf jaar later. 'Die brede bril raak ik nooit meer kwijt. Integraal werken met specifieke doelgroepen vind ik zelf nog steeds een van de grootste uitdagingen van het vak. Je hebt in dit werkveld te maken met zeer veel netwerkpartners met allemaal uiteenlopende en niet zelden tegenstrijdige belangen waartussen je voortdurend moet laveren en waarbij je ervoor moet waken dat je daar niet helemaal in verzandt. Dat is hulpverlener zijn anno 2019.'

In haar rol van trajectbegeleider van kwetsbare gezinnen begeleidde ze bijna altijd mensen met multiproblematiek en dubbeldiagnoses. Ze schetst het voorbeeld van een verstandelijk beperkte en verslaafde vrouw die door huiselijk geweld in de vrouwenopvang belandt. 'De veiligheid is de reden voor opname, maar daarna is specialistische hulp nodig. Er zijn zeker veel situaties waarbij er dan tussen wijkteams en betrokken organisaties heel

professioneel en integraal wordt samengewerkt. Maar er zijn ook talloze factoren waar je als werker helaas geen invloed op hebt (zoals wachtlijsten of traumabehandeling die pas kan starten als iemand zelfstandig woont). Terwijl deze cliënten de voor hen zo noodzakelijke zorg moeten ontberen en zij wel langdurig dure en niet-passende opvangplekken bezet houden. Niemand is daarbij gebaat. Daar faalt mijns inziens het integrale werken.'

Minder regie

Voor de transitie had ze als hulpverlener zelf meer regie, zegt ze. De transitie heeft integraal werken er niet eenvoudiger op gemaakt. 'Zeker niet door de doolhof van beschikkingen en de vele onderlinge discussies over wat de meest passende – beter gezegd: de goedkoopste – zorg is voor de cliënt. Als opleidingsinstituut kan je met het curriculum onmogelijk op zulke scenario's voorbereid zijn en daarop inspelen.'

Wel mag volgens Van de Laar binnen de opleiding meer aandacht worden besteed aan onderhoudstechnieken. 'Niet het eerste waar je aan denkt bij social work, maar wel nodig in de huidige hulpverlenerspraktijk.'

Toch specialisatie

Nena Mobach (26) kwam met een heel ander perspectief naar de opleiding toe. Zij had 2,5 jaar psychologie aan de universiteit achter de rug toen ze in het tweede jaar Sociaal Work bij Fontys Hogescholen instroomde. 'Op de universiteit was ik

HOE VERGING HET DE EERSTE LICHTING AFGE- STUDEERDEN SOCIAL WORK?

Rionne van de Laar: 'Die brede bril raak ik nooit meer kwijt.'

niet op mijn plek. Ik vond het te weinig praktisch. Als social worker ga je veel meer vanuit de context werken en met je eigen verhaal aan de slag.'

Ze koos de specialisatie GGZ en daar heeft ze allesbehalve spijt van. Mobach zet inmiddels juist haar vraagtekens bij de tendens om overal maar generalisten neer te zetten. 'Dat heeft het werkveld geen goed gedaan. Ook de opleiding moet daarvoor waken. Als je mensen te breed opleidt, dan weten ze overal een beetje van maar uiteindelijk niets.'

Tijdens haar stage kwam ze bij verslavingskliniek Vincere in Maastricht terecht en ze is er niet meer weggegaan. Ze werkt nu als behandelaar en stagebegeleider.

Net zoals de ander alumni van de eerste lichting is vooral 'die integrale blik' blijven hangen. Dat is er echt wel ingestampt, zegt ze. Samen met een collega ontwikkelde ze al tijdens haar stage een nieuwe methodiek voor het intakegesprek bij Vincere, die wel weer heel generalistisch klinkt. 'We vragen bij elke nieuwe cliënt nu de zeven levensgebieden uit. Over de verslaving, het sociaal systeem, het netwerk, dagbesteding, financiën, juridisch. Zitten er nog lijken in de kast? We plukken mensen vaak toch zo uit het leven dat vaak – bot gezegd – helemaal naar de klote is. We halen ze zo eerst eens uit die vieze was.'

De nieuwe social worker houdt bovenal van een onorthodoxe aanpak, zegt Mobach. Ook al loopt ze daarbij regelmatig tegen de grenzen van het systeem aan. Ze geeft het voorbeeld van een cliënt die erg depressief was. 'Hij wist niet meer hoe plezier

voelde, hij vertelde wel dat hij vroeger een hond had. Nu heb ik zelf een pup en die ben ik toen gaan halen. "Hier, ga maar eens een uurtje wandelen." De man kwam met een grote smile terug.' Een innovatieve aanpak, dat heeft de zorg nodig, en dat mag je verwachten van een hedendaagse hulpverlener, vindt Mobach. 'Maar jammer genoeg past dit niet in de systematiek van de verzekeringsmaatschappijen. Zij hebben zoveel macht. Dat slaat een hoop individualiteit er wel uit. Die wandeling met de puppy kan ik niet verantwoorden.'

Samenwerken

Heeft het systeem hulp nodig? Zijn er andere instanties bij betrokken? Hoe kun je partijen laten samenwerken rond een cliënt? Hoe zet je de cliënt nu echt centraal? Verpleegkundig begeleider Marissa van Moorsel (27), werkzaam op de crisisafdeling voor jongeren tussen de 14 en 21 jaar bij GGzE Kind en Jeugd in Eindhoven, herinnert zich de lessen over 'casemanagement' op Fontys nog goed.

Samenwerken met andere organisaties is een flink onderdeel van haar werk. 'Jongeren komen hier binnen in een crisis. Het is essentieel dat de hulpverlening – na ontslag – goed geregeld is. Ook mogelijke andere hulpverleners die al betrokken zijn bij de jongeren, moeten op de hoogte worden gesteld. Zo blijft de hulp in stand.' Wanneer de jongeren naar huis gaan, biedt de GGzE ook vaak nog ambulante hulp thuis aan.

Van Moorsel: 'Zorg coördineren is minstens zo belangrijk als zorg verlenen. Daar ben ik wel achter.'

Marissa van Moorsel:
'Zorg coördineren is
minstens zo belangrijk
als zorg verlenen.'

De nieuwe social worker houdt bovenal van een onorthodoxe aanpak

Makkelijker gezegd dan gedaan, weet ze. Juist gezien alle verschillende belangen en werkwijzen. 'Alle neuzen moeten dezelfde kant op staan. Wanneer hulpverleners onderling niet goed communiceren dan is de cliënt daar de dupe van.'

De studie heeft haar goed toegerust voor 'het heftige maar superinteressante werk', stelt ze. 'We hebben nogal een hectische zomer achter de rug, met veel incidenten. Dan ga je weleens met buikpijn naar huis en dan is het heel belangrijk om dat ook met het team te bespreken. Ook dát leer je op de opleiding. Vier jaar lang wordt er een spiegel voor je neus gehouden en leer je – tot vervelens toe – naar jezelf te kijken. Het is een cliché, maar pas daarna kun je jezelf inzetten om anderen te helpen.'

Netwerk

'Veel valt achteraf op zijn plaats', zegt jeugdzorgwerker Freek Remijn (28), terugblikkend op zijn studie. 'Al dat reflecteren kwam me tijdens de studie de neus uit, maar nu weet ik hoe belangrijk dat is. Juist om je grenzen te bewaken.'

Wat is bij hem als belangrijkste boodschap blijven hangen? 'Op de opleiding, en zeker binnen mijn specialisme Maatschappelijk Agoog, ging veel aandacht uit naar het netwerk, naar de omgeving van de cliënt en de kracht die daar zit. Die kennis zet ik hier dagelijks in. Wat kun je in de nulde of in de eerste lijn tackelen?'

De kracht van dat informele netwerk wordt volgens de jeugdzorgwerker nog vaak onderschat. 'Maar voor een jongere is het vaak fijner om met een oom of tante of vriendin te praten dan met een totaal onbekende professional.' Lachend: 'Ik ben een nogal

brede man met een baard. Kleine kinderen vinden me soms eng en hebben dan liever een bekende tegenover zich.'

Social Work leidt op tot generalisten mét een specialisme, stelt hij. 'Dus ik sta niet met mijn mond vol tanden als ik ineens met ggz-problematiek te maken heb. Maar ik ben zeker geen specialist op alle terreinen, dat is de valkuil. Je moet niet denken dat je alles weet en alles dus alleen kan. "Dat weet ik niet" of "Dat kan ik niet" is ook een antwoord.'

De opleiding heeft hem goed voorbereid op de dynamiek en diversiteit van het werk. Zijn dag wordt regelmatig in de war geschopt door een crisis. Zo was er aandacht voor de verschillende culturen en achtergronden waarmee de studenten later te maken zouden krijgen. 'Je bent toch iemand die bij mensen over de vloer komt. Bij twijfel gewoon vragen. Schoenen uit, schoenen aan? Bidden? Zo'n houding doet al veel. Je neemt mensen zo wel serieus en laat meteen zien dat ze geen nummer zijn.'

Nog even terug naar Rionne van de Laar. Zij heeft inmiddels na zeventien jaar afscheid genomen van de vrouwenopvang. Als zelfstandig ondernemer richt ze zich nu, met haar bedrijf Participassie, volledig op maatwerk in arbeidsparticipatie. 'Ook dat zaadje is bij de opleiding geplant. We kregen les over ondernemen, over innoveren in dat sociale spectrum en daar werd ik zo enthousiast van. Ik krijg nu weer energie van mijn werk.'

Jessica Maas
is journalist.